

A SPANYOL GYARMATBIRODALOM FELBOMLÁSÁNAK TÉRKÉPI ÁBRÁZOLÁSA

SZAKDOLGOZAT
FÖLDTUDOMÁNY ALAPSZAK
TÉRKÉPÉSZ ÉS GEOINFORMATIKUS SZAKIRÁNY

Készítette: Ignácz Dóra Anna

Témavezető: Dr. Draskovits Zsuzsanna

Eötvös Loránd Tudományegyetem
Földrajz és Földtudományi Intézet
Térképtudományi és Geoinformatikai Tanszék

Budapest, 2010.

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés	3
1.1. A szakdolgozat témája, célja	3
1.2. A spanyol gyarmatbirodalom kialakulása	3
2. Spanyolország gyarmatainak elvesztése	7
2.1. Spanyolország Közép-Amerikai területeinek elvesztése	10
2.1.1. Mexikó	10
2.1.2. Dominika	12
2.1.3. Kuba	14
2.2. Dél-Amerika	20
2.2.1. Bolívar harca Nagy – Kolumbiáért	20
2.2.2. A La Platán és az Andokban létrejött független államok	24
2.3. Észak-Amerika	28
2.4. Fülöp-szigetek, Afrika	30
3. Összefoglalás	35
4. A térképkészítés bemutatása	37
Köszönetnyilvánítás	43
Irodalomjegyzék	44
Linkek	44

1. Bevezetés

1.1. A szakdolgozat témája, célja

A szakdolgozatom témájaként a spanyol gyarmatbirodalom felbomlásának térképi ábrázolását választottam. A történelemben a földrajzi felfedezések kora, illetve a gyarmatbirodalmak kialakulása és felbomlása kedvenc témáim közé tartozott. Dolgozatom célja bemutatni az egyik legnagyobb gyarmatosító királyság területeinek elvesztését. A térképeket a Corell Draw segítségével készítettem el.

A választott téma kifejtése előtt rövid történelmi áttekintést kívánok nyújtani miként alakult ki ez a hatalmas gyarmatbirodalom.

1.2. A spanyol gyarmatbirodalom kialakulása

A földrajzi felfedezések időszaka az újkori történelem egyik legmeghatározóbb eseménye volt, hiszen Amerika felfedezésével Európa egy újabb földrésszel indíthatta meg a kereskedelmet, illetve nemesfém hiányukat pótolhatták a kontinens nyersanyagaiból. A XVI. század elején a felfedezéseken túlmutattak a gyarmatosító elképzelések, a területeken ültetvényeket telepítettek és bányákat nyitottak. A gyarmatosító országok közül a spanyolok, a portugálok, a franciák, az angolok és a hollandok jártak élen és tudtak gyarmatbirodalmakat kialakítani a XVI. század végére. Az egyik legnagyobb gyarmatrendszer létrehozó ország a Spanyol Királyság volt. A következőben röviden a spanyol gyarmatbirodalom kialakulását írom le, mert ennek ismerete szükséges témám feldolgozásához.

Aragóniai Ferdinánd és Kasztíliai Izabella 1469-ben megkötött házasságával 1479-ben létrejött az egységes Spanyolország. A Portugál Királyságot leszámítva, az Ibériai – félsziget egy korona alatt egyesült.

A mórok kiűzése (1489) és a belpolitikai viszonyok rendezése után, a királyi házaspár ismét a külpolitikának tudta szentelni figyelmét. Támogatta Kolumbusz Indiába tartó felfedező útját, aki az Atlanti-óceán felé, vagyis nyugat irányába keresett átjárót az ázsiai ország felé. A velencei hajós 1492

októberében elérte a Karibi-szigeteket. 1493-ban újabb felfedező utat tett a térségben, Haiti és Dominika szigetét hajózta körbe, majd spanyol fennhatóság alá vonta azokat. Kolumbusz élete során nem volt tudatában, hogy új kontinenst fedezett fel. Ezt a tényt a szintén híres tengerész, Amerigo Vespucci ismerte fel, ezért is viseli az ő nevét a földrész.

A portugálok szemében ellenszenvet keltett a spanyolok túlzott előrenyomulása az Atlanti térségben, ezért 1494-ben a két fél megkötötte a tordesillas-i egyezményt. Ezen megállapodás szerint a Zöldfoki-szigetektől 300 kilométerre nyugatra húzódó délkör keleti felére eső terület a portugálok, a nyugatra eső térség pedig a spanyolok érdekszférájába került. A két hatalom felosztotta egymás között a világot, a történelem során először.

A földrajzi felfedezések a megállapodás szerint folytatódtak, a spanyolok folytatták az amerikai kontinens megismerését. 1508-tól megkezdődött az Újvilág gyarmatosítása. Costa Ricát 1508-ban, Jamaicát 1509-ben, Kubát és Panamát 1510-ben hódították meg a spanyolok. Ezekben a területeken a kisebb ellenállást leszámítva viszonylag hamar megtörtént a conquista¹.

Ezzel ellentétben, Mexikóban és Peruban csak hosszas, véres harcok után sikerül a két országot a gyarmatbirodalom részévé tenni. F. Cortez 1521-ben Mexikót, míg F. Pizzaro 1541-ben az Inka Birodalmat hódította meg a Spanyol Királyság részére.

A perui küzdelmekkel párhuzamosan a spanyolok még Chile, Venezuela és a La Plata irányában is sikeres hódító hadjáratokat indítottak

A Spanyol Királyság a Bourbon évszázad (XVIII. század) idején is növelte gyarmatait. A XVIII. század a spanyol örökösödési háborúval kezdődött, mivel II. Károly utód nélkül halt meg. A trónra mind a franciák, mind a Habsburgok igényt tartottak. A francia trónkövetelést az európai hatalmak nem nézték jó szemmel, mivel félték a franciák túlsúlyának növekedésétől. 1704-ben megkoronázták V. Fülöpöt, akit a Spanyol Királyság északi szomszédja is támogatott. Az európai hatalmak ezért megtámadták az országot. Az 1715-ös

---

¹ hódítás

utrechti békében a királyság elvesztette összes európai birtokát, de megtarthatta tengeren túli területeit, Gibraltár angol fennhatóság alatt maradt. Az ország belpolitikai stabilizálódása után 1725-től újra a gyarmatai felé tudott figyelni, elkezdődött Amerika újrafelfedezése. Fülöp és miniszterelnöke, Patiño, a gyarmatokat a Spanyol Királyság újbóli felemelkedésének eszközének, gazdasági és pénzügyi forrásközpontjának tekintette. Ennek érdekében kereskedelmi társaságokat hoztak létre, illetve a kereskedelmi kapcsolatokat ismételten fellendítették. Spanyolország politikáját az Atlanti-térségre helyezte és ezzel szembeállította magát Angliával, ami folyamatos háborúhoz vezetett. Ezt a politikát VI. Ferdinánd és III. Károly is folytatta. Az 1756 és 1763 közötti háború ideje alatt a spanyol gyarmatok veszélybe kerültek. Az összecsapások idején az angolok bevonultak Kubába, Puerto Ricóba, a Fülöp-szigetekre és Floridába. A hétéves háború végére a spanyolok meggyengültek, de Kubát, Puerto Ricót, Louisianát (Florida helyett) és a Fülöp-szigeteket visszakapták. 1765-ben Anglia elfoglalta a Malvinas-szigeteket, mely által a Magellán-szoros ellenőrzésük alá került. A britek expanziója miatt az amerikai függetlenségi háborúban mind a franciák, mind a spanyolok a függetlenség mellé álltak. Ezért a háborút lezáró 1783-as versailles-i békében belefoglalták, hogy a spanyolok hajózási jogot kaptak a Mississippin és gyarmatosíthatták Coloradót, Kaliforniát és Arizonát.

Bár a spanyolok Afrikában és Délkelet-Ázsiában is szereztek gyarmatokat, ezek területe csupán kis százaléka a gyarmatosított területeknek. Afrikában a Szahara nyugati részét, Spanyol Szahara, illetve Marokkó északi részét, Spanyol Marokkó néven foglalták el. Ázsiában a Fülöp-szigetet gyarmatosították, mely azóta is az akkor uralkodó V. Fülöp-pről nevét viseli.

A spanyol gyarmatbirodalom a XVIII. században érte el legnagyobb kiterjedését (1. ábra).

1. ábra

2. Spanyolország gyarmatainak elvesztése

A XVIII. században világossá vált, hogy a Spanyol Királyság hatalma folyamatosan gyengül, mely tengerentúli gyarmatai elvesztésének lehetőségét is magában hordozta.

Az 1700-as évek végén 1788-ban IV. Károlyt választották meg királynak. Az 1789-es francia forradalom kitörése nagy aggodalmakat keltett a Spanyol Királyságban, hiszen a forradalmat a nép indította el. Károly főminisztere – José Floridablanca - attól tartott, hogy a spanyol nép átveszi az „alulról jövő forradalom” mintáját. Ezért a két ország határán zárlatot rendeltek el, de a látszólagos jó viszonyt fenntartották. Ez akkori miniszterének Pablo Arandának köszönhető. 1792-ben a Francia Köztársaság kikiáltása után nem volt többé szükség békítőre, ezért Károly menesztette Arandát. Helyette Manuel Godoyt nevezték ki főminiszternek, aki a spanyol külpolitikát ismét francia ellenes pályára állította. 1793 és 1795 között a Spanyol Királyság is részt vett az északi gallok elleni harcban. A franciák azonban több csatát nyertek, mint vesztek és előrenyomulások az Ibériai-félszigeten a hispánokat arra ösztönözte, hogy politikát váltsanak. Godoy békét kért és a franciákkal 1796-ban szövetségre lépett. Ekkor a két ország Angliát tekintette ellenségnek, majd Spanyolország 1797-ben hadba lépett az Egyesült Királysággal. Az 1805-ös trafalgári ütközetben a Nelson admirális által vezetett angol flotta súlyos vereséget mért a spanyol-francia csapatokra. Napóleon hatalomra lépésével azonban csupán idő kérdése volt, mikor kebelezi be a gyengének bizonyuló Spanyol Királyságot. Godoy és IV. Károly, minden erőfeszítésük ellenére, nem tudták megakadályozni az 1808. március 17-i aranjuezi szervezkedést, mely mindkettejük lemondatását eredményezte. Ekkor VII. Ferdinánd lépett a trónra, de ő sem tudta megállítani a franciákat. J. Murat és csapatai egy időben értek Madridba az újdonsült uralkodóval. Napóleon Bayonne-ba rendelte VII. Ferdinándot, hogy lemondassa és saját fivérét, Józsefet ültesse a spanyol trónra. A madridi nép ezzel párhuzamosan fellázadt Murat parancsnok ellen mutatva, hogy a spanyol nép a harcot választotta a kapitulációval szemben.

Ebben az időben a Spanyol Királyság és gyarmatai területén két függetlenségi háború is folyt párhuzamosan. Európában a spanyolok a franciák ellen harcoltak, míg a gyarmatok a spanyol koronától szerettek volna elszakadni.

Az Ibériai-félszigeten 1808-ban népi háborút indítottak Napóleon ellen, melyben az egész ország részt vett. 1809-re az összes nagyváros a franciák kezére került, de a peremterületeken (Galícia, Valencia, Asztúria és Andalúzia) gerillaharcok bontakozott ki. 1812-től a gerillacsapatokat az angolok is segítették, ettől az évtől a franciák védekező harcot folytattak, majd 1814-ben az utolsó csapat is kivonult az országból. A Spanyol Királyság elkezdte az állam újraszervezését, de az ország meggyengülése elősegítette a gyarmatok elszakadását.

A Közép- és Dél-Amerikában zajló függetlenségi háborúnak többféle értelmezése lehet, hiszen szűkebb értelemben 1810-1824 között függetlenedtek az államok, de a függetlenedési harcok egészen 1898-ig tartottak, mivel Kuba és Puerto Rico csupán a XIX. század végén nyerte el függetlenségét. A spanyol történetírás szerint 1814-ig csupán polgárháború volt a gyarmatokon, mivel nem ismerték el a francia főséget. Függetlenségi harcokról 1814-től beszélünk, miután VII. Ferdinánd visszatért a spanyol trónra a Szent Szövetség segítségével.

Az angolok támadása Buenos Aires ellen, illetve a napóleoni háború az anyaországban, azt a félelmet keltette a gyarmatokon, hogy Latin-Amerika erősebb és agresszívabb gyarmatosító kezébe kerül. Az 1812-es cádizi alkotmányban a nemzet alatt az európai és az amerikai spanyolokat értették.

A függetlenségi háborút három időszakra lehet osztani. Az első, az 1814-ig tartó expanzív rész, 1814-1820 között a függetlenségi tábor védekezése a jellemző, míg az utolsó, az 1820-1823 közötti szakasz az elszakadási törekvések időszaka. 1809-ben és 1810-ben az anyaországhoz hasonlóan

junták² alakultak Quitóban, La Pazban, Caracasban, Buenos Airesben, Bogotában, Santiago del Chilében.

---

² (ejtsd huntá) bizottság, ideiglenes kormány, de jelenthet még szövetséget, csoportosulást

2.1. Spanyolország Közép-Amerikai területeinek elvesztése

2.1.1. Mexikó

A kreol³ lakosság több hatalmat szeretett volna az eljövendő Új-Spanyolországban a XIX. században, de egyelőre még nem támadták a fennálló rendszert. Bírálták a spanyolokat kegyetlenségük miatt. Amerikai és francia agitátorok pedig arra ösztökélték a mexikóiakat, hogy lázadjanak fel az anyaországellen. Az országban kevesen küzdöttek a függetlenségért, „irodalmi” társaságok szorgalmazták a gyarmati birodalomtól való elszakadást.

IV. Károly rossz gazdaságpolitikája a gyarmatok kizsákmányolását eredményezte, de ezzel egyúttal a Spanyol Királyság is tönkrement. 1808-ban ezért lemondott a trónról fia, VII. Ferdinánd javára, aki folytatta elődje politikáját. Emiatt a kreolok többé nem hitték, hogy békés úton el lehet érni politikai céljaikat, 1810-től folyamatosan alakultak kormányellenes szervezetek.

Az egyik spanyol ellenes szerveződés vezetője Miguel Hildago katolikus pap volt. A mexikóiak a nemzet egyik atyjának tartják. Egyetemi éve alatt francia nyelven is tanult, ezért a felvilágosult eszmék is eljutottak hozzá. 1810-ben egy cselekvésre felszólító kiáltványt adott ki Doloresben, melyben a spanyol uralom elleni felkelésre szólítja fel a nemzetet. A XIX. század elején több titkos társaság is alakult, melyek közül egyiknek tagja volt Miguel Hildago is. 1810. szeptember 10-én a társaság több tagját elfogják, ezért Doloresben a mexikóiak fellázadtak. A vezetők szabadulásuk után arra buzdították a helyieket, hogy a zendülést tovább kell vinni. A városban kirobbant forradalom élére Hildago állt, és sikerült az egész vidékre kiterjesztenie a felkelést. A lázadók egész Közép-Mexikót ellenőrzésük alá vonták. A mexikói, spanyolbarát kormány 1811-ben a felkelést véresen elfojtotta, vezetőiket - köztük Hildago - kivégezték.

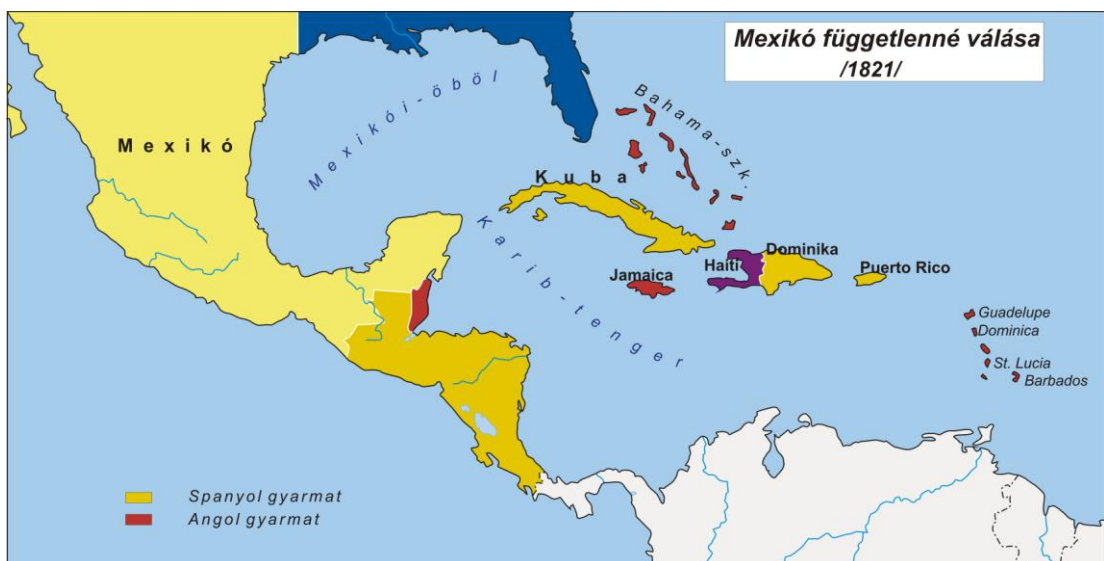
---

³ azon európaiak, akik Amerika, Afrika és Kelet-India egykori spanyol, francia és portugál gyarmataiban születtek

A függetlenségi mozgalom folyamatosan veszítette el népszerűségét, a szegény rétegek egyre inkább elégedetlenné váltak. José María Morelos, aki Hildagohoz hasonlóan pap volt, a paraszti megmozdulás élére állt. Diákokból, földművesekből és hivatásos tisztekből létrehozott egy ütőképes csapatot. 1813-ban a felszabadított területek kormányzására kongresszust hívtak össze. Ezen a konferencián minden rétegnek egyenlő jogot biztosítottak. A királyi csapatok könyörtelenül támadták a lázadókat, a felkelők kezében lévő városokat visszafoglalták. A zendülés vezetőit – így Morelost is - 1815-ben kivégezték (az 1810-es lázadás vezéreihez hasonlóan).

1820-ra Spanyolország ismét irányítása alá vonta Mexikó nagyobb részét, de rövid időn belül a mexikói népnek sikerült kivívnia a függetlenséget. A spanyol restaurációs királyi udvar elismerte a liberális alkotmányt, mely biztosította az egyén szuverenitását. A kreoloknak az egyház segítségével sikerült kivívniuk a függetlenséget.

1821.február 21-én az Iqualai Tervben az összes mexikói csapat közös megállapodást körvonalazott és minden társadalmi rétegnek függetlenséget ígért. 1821. szeptember 27-én Iturbide Vincente Guerrero és Guadalupe Victoria bevonultak a fővárosba. Ezen a napon a hosszú ideje tartó véres függetlenségi háború véget ért és Mexikó kikiáltotta a függetlenségét (2. ábra).

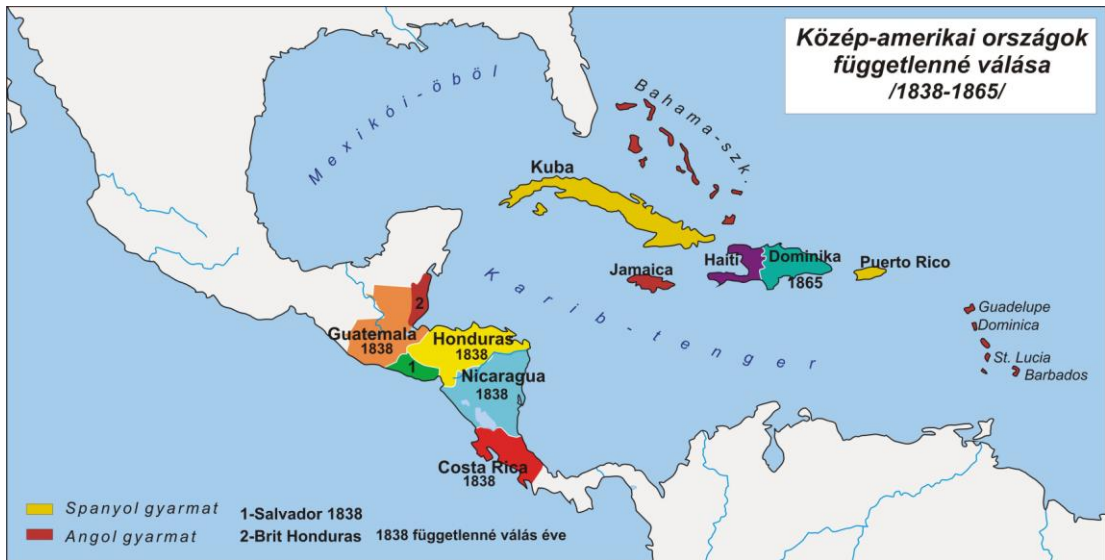
2. ábra

2.1.2. Dominika

Hispanola keleti része, Dominika 1822-ben haiti megszállás alá került. A sziget két része Haiti néven egyesült. A Közép-Amerikai Államszövetség széthullása Dominika függetlenségét jelentette. 1844. február 27-én kiáltják ki az állam önállóságát, francia segítséggel. A szeparatista csoport vezetője Juan Pablo Duarte. A függetlenség másik fő alakja Pedro Santana. A két vezető között ellentét alakul ki, Duartét száműzik a szigetről, Santanát pedig köztársasági elnökké választják meg, aki a rabszolgaság eltörléséért harcol.

1845-ben harcok alakultak ki haitiak ellen a szigeten és a tengeren. 1846-ban Haitiben Riché vette át az elnökséget, és a felek fegyverszünetet írtak alá. 1849-től Haiti ismét támadta Dominikát. Ekkor USA és Anglia is felajánlotta a dominikai népnek a protektorátust.

1855-ben Haiti újabb támadást indított a Dominika ellen. Santana Spanyolországhoz fordult segítségért, hogy az ország a koronához tartozhasson. A Királyság 1861 és 1865 között uralma alá vette Dominikát. A spanyol uralom miatt többen elmenekültek, hogy előkészítsék az ország felszabadítási tervét. A szigeten gerillaharcok alakultak ki, melyek erősítették a dominikai nemzettudatot. 1865-ben az utolsó spanyol csapat is kivonul a szigetről. Ebben az évben válik Dominika független országgá (3.ábra).

3. ábra

2.1.3. Kuba

A XVIII. században Spanyolország jelentős modernizáción esett át. A pénzügyi forrást a gyarmatok biztosították az anyaország számára. Ennek következtében Kubában több állami monopóliumot vezettek be, például a cukornádra illetve a dohányra. Ez a dohánytermesztés hanyatlását eredményezte, mely következtében felkelések törtek ki. A lázadásokat Havannában levertek, majd újabb monopóliumot rendeltek a már említett növényekre, de ekkor már gazdasági fellendülés következett és a spanyol korona is meggazdagodott. A monopólium következtében a társadalom több rétege csempészetbe kezdett, melyben az angolok is részt vettek. Az utrechti békében a britek megkapják azt a jogot, hogy szabadon kereskedhessenek az árucikkkel és rabszolgákkal a spanyol gyarmatokon.

1762-ben Kuba nyugati partjainál angolok szálltak partra és elfoglalták a sziget ezen területét, többek között Pinat del Riot, Matonsat és Havannát. Ez Kuba történelmében fordulópontot jelentett. A britek számára a Karibi-térség stratégiai jelentőséggel bírt, ezért elfoglalták Jamaicát és mellette több kisebb szigetet is. 1739-1748 közötti osztrák öröklődési háború egyik mellékszála a spanyol-angol háború volt. A hétéves háború célja Havanna elfoglalása. A harcokat az 1763-as párizsi béke zárta le, melyben Kuba és Puerto Rico a spanyolok kezén marad.

1868-ban elkezdődött Kubában a gyarmati kor eddigi leghosszabb függetlenségi háborúja, mely egészen 1898-ig tartott. A harcokat több időszakra lehet elkülöníteni.

A kubai politikai válság nem csupán a madridi kormányzat megerősödésével magyarázható, hanem gazdasági okokra is visszavezethető. Az egyre növekvő munkanélküliség nyomán sokan az USA-ba menekültek a jobb élet reményében. A legtöbb emigráns Floridában élt, Tampában és Key Westen kolóniákat hoztak létre. A spanyolok elleni ellenszenvet a szigetországban növelte az a tény, hogy a gyarmati tisztségeket anyaországbeli személy töltötte be. A költségvetés csupán kis százalékát fordították a szigetország fejlesztésére. A társadalomban általános elégedetlenség volt

megfigyelhető. Az Amerikai Egyesült Államok függetlenségi háborújában az északiak győzelme (rabszolgaság eltörlése) hatással volt a kubai népre. A mexikói fejlemények (Benito Juárez vezetésével megdöntötték a spanyol-francia támogatással kreált császárságot) is lelkesedéssel hatott a szigetország lakosaira. Kubában az 1860-as évektől folyamatosan alakultak meg a titkos társaságok, melynek tagjai kereskedők, iparosok, jogászok és ültetvényesek voltak. Az egyesületek tagjai kávéházakban vitatták meg a reform és változások lehetőségeit. 1867-ben a cukornád árát csökkentette a spanyol kormányzat, mely következtében a lakosság elégedetlenné vált. 1868-ban több városban is forradalmi junták alakultak.

1868-ban Bayamo és Manzanillo ültetvényeiről indultak a szerveződések, mely egy 10 éves háború kezdetét jelentette. Carlos Manuel de Céspedes lett a spanyolelleses fegyveres előkészület vezetője. 1868. október 10-én ismertette függetlenségi kiáltványát, melyben felszabadította a rabszolgákat és a fegyveres harcokban való részvételre szólította fel őket. Ebben a kiáltványban Céspedes azzal vádolta az anyaországot, hogy ő felel a szigetország gazdasági elnyomásáért, illetve a rabszolgaság fenntartásáért. A szomszédos Yarabe vonultak a lázadók, ahol a spanyolok felszámolták a felkelők csapatát. Az incidens után Céspedes mellett csupán tizenketten maradtak. Hamarosan azonban nyolc község csatlakozott a felkelőkhöz és rövid időn belül elfoglalták a térség egyik nagyvárosát, Bayamót. Megalakult a „Fegyveres Köztársaság” (Republica en Armas), mely polgári és katonai szervezeteket hozott létre. Hivatalos újságuk a Szabad Kuba (Cuba Libre) nevet kapta. Csatlakozott a felkelésekhez Oriente és Camagüey tartomány, majd Las Villas is. Az ország fele tehát támogatta a lázadókat. Helyi szinten Ignacio Agramonte és Salvador Betancourt álltak a fehér kreol zendülés élére. A mozgalom az ország nyugati országrészre (Havanna, Pinar del Rio, Matanzas) nem terjedt el, mivel ezeket a területeket a gazdasági válság nem érintette. Elszigetelten jelentkeztek itt is felkelések, de ezeket elfojtották a spanyolok. A kubai háború maga mellett tudta Spanyol-Amerika szimpátiáját, több tapasztalt katona érkezett a hazai csapatok megsegítésére. Nem csupán a fehér kreolok harcoltak a függetlenségért, hanem a színes bőrű lakosság is - a felszabadulás reményében. 1869 áprilisában Guáimarában a felkelő területek

vezetői összegyűltek és elfogadták a köztársaság demokratikus alkotmányát. Cèpadest köztársasági elnöknek választották, Manuel de Quesada lett a felkelő csapatok főparancsnoka. A spanyol kormányzat keményen fellépett a lázadók ellen. A helyi spanyol milíciák gerillaharcmodorban támadtak a kubaiak ellen és terrorizálták a lakosságot. A belső viszályok miatt Cèpedes lemondott és visszavonult, később meggyilkolják. A katonai vezetők közül többen elesetek a harcokban. A tartományok ellentéte is hátráltatta a hadsereg belső egységét. Nagyobb gondot jelentett azonban a gazdag, fehér vezető réteg körében megjelenő rasszizmus. Aggodalmat keltett bennük, hogy egyre több színes bőrű katona harcol a szabadságért. Egyik legismertebb példája Antonio Maceo, aki mulatt parasztból vált gyorsan tábornokká. Neki más elképzelése volt a köztársaságról, mint a kreol vezetőknek, faji egyenlőségen alapuló demokráciát képzelt el. Ez a fehér felkelőket elbizonytalanította, és a függetlenség ügye veszélybe került. A spanyolok ezt a helyzetet kihasználták, szabadcsapataik akcióit korlátozták, rabokat engedtek szabadon, elismerték a harcokban résztvevő rabszolgák felszabadulását. Martínez Campos tábornok jó politikusnak bizonyult és titokban tárgyalásokat kezdett a „fegyveres köztársaság” képviselőivel. A katonák az újságokban értesültek a paktum hírérl. 1878. február 10-én Zanjóba békét kötöttek a harcoló felek, melyben biztosították a harcolók amnesztiáját, illetve a harcban résztvevő rabszolgák felszabadítását. Maceo nem fogadta el a paktumot, ideiglenes kormányt hozott létre. Rövid ideig harcoltak még, végül azonban feladták a harcot és letették a fegyvert.

1878-ban a béke megkötése után a reformista nézetek kerültek előtérbe, mivel a madridi kormány szabadságjogot és a rabszolgák felszabadítását ígérte. Politikailag feszültnek mondható a két függetlenségi háború közötti időszak, hiszen a forradalom újramezdése folyamatosan napirenden volt. Ekkor alakult ki a kubaiak nemzettudata és politikai tudatossága. Az 1878 és 1895 közötti időszakban a politikai stratégiák küzdelme folyt. 1878-ban az emigrációba elő kubaiak és a függetlenséget pártolók a harcok újra kezdéséről döntöttek. Las Villasban, Orientében szinte sosem szűntek meg a gerillaharcok. A „picurka háború” („guerra chiquita”) kisebb, elszigetelt felkelések sorozata volt a keleti és központi régiókban. 1880 decemberében Las Villasban az utolsó

csapatok is letették a fegyvert. Későbbi években volt pár felkeléskísérlet, de ezeket a spanyolok elfojtották.

1884 és 1886 között Gomez és Maceo szervezésében a kubai titkos szervezetek összefogtak, hogy újra kezdjék a harcokat. 1889-ben Maceo vette fel a kapcsolatot a spanyolelleses csoportokkal. De katonai tapasztalata, zsenialitása kevés volt, hogy egy megfelelő politikai programot és pártot hozzon létre. Ezt José Martí valósította meg.

José Martí spanyol szülőktől származott, de egyetemista évei alatt vált igazi kubaivá. Spanyolellenes nézetei miatt 2 évre száműzték a szigetről Spanyolországba. Hosszú évekig készült arra, hogy sikereket érjen el a spanyolok elleni harcban. Politikai programja egy faji alapon egyenlőséget biztosító demokrácia volt. Ezeket az elveket figyelembe véve, 1892-ben megalapította a Kubai Forradalmi Pártot (KFP). Mivel Puerto Rico-i klub is részt vett a párt működésében, ezért céljuk volt ennek a szigetnek a függetlenségét is kivívni.

1895. január 29-én Martí aláírta a parancsot a felkelés elkezdésére. Ezzel megkezdődött az újabb függetlenségi háború. Maximo Gomez és José Martí kiáltványban fordult az ország lakosságához, melyet 1895. március 25-én adtak ki (Montecristi Kiáltvány). Ebben megfogalmazzák a harcok célját, a függetlenség kivívása utáni köztársasági berendezkedés alapelveit.

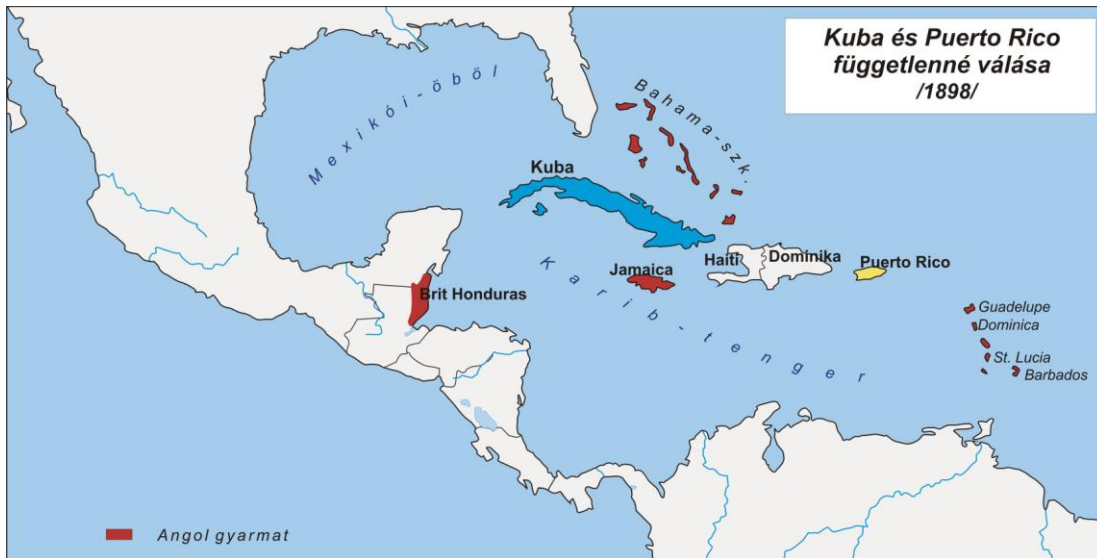
1895 februárjában felkelések robbantak ki Orientébe, Santiago de Cubába, Guantánamóba. Nyugaton és az ország középső részén, Las Villasban és Martanzasban ismételten elszigetelt harcok bontakoztak ki, de ezeket hamar elfojtották. A legálisan működő pártok elítélték a harcokat, a fegyver letételét kérték a függetlenségért harcolóktól. Májusban a vezetők találkozóján a harcokat az egész szigetre kiterjesztették. Május 19-én megtámadták Martí és Gomez szállását, ahol megölték a KFP vezetőjét. Ez a haláleset megrendítette a nemzetet és a megkérdőjelezte a győzelem lehetőségét. A szeptemberi alkotmányban a hadsereg autonómiát kapott, ezért a csaták új irányt vettek. Maceo serege folyamatosan javult, egyre több ütközetet nyert meg és sikerült egyre több várost elfoglalnia. A felszabadító

hadseregnek a lakosság támogatását is sikerült elnyernie. 1896-ra világossá vált, hogy a spanyol csapatoknak nincs sok esélyük a hazaiak ellen. Ezért a polgári lakosságot terrorizálták. Spanyolország tiltakozott a megmozdulás ellen, hiszen ez még az anyaország számára is elfogadhatatlan is volt. 1896. december 7-én Maceot és társait megtámadták, és megölték őket.

1897 októberében alkotmányozó gyűlést tartottak Guámaróban. Új tisztségviselőket választottak. 1897 végére Las Villas és Oriente tartományok a felkelők kezén voltak. A spanyol kormányzat reformokkal kísérletezett, autonómiát adott Puerto Ricónak és Kubának, autonóm kormányt nevezett ki, valamint választásokat írt ki Kubában. Ezek a lépések azonban később következtek be, és előre jósolták a spanyol uralom végét.

A három éve tartó háború sok pénzt emésztett fel Spanyolországban, valamint sok áldozatot is követelt. 1898-ban az Amerikai Egyesült Államok hadat üzent a Spanyol Királyságnak. A hispániai anyakirályné európai monarchiáktól kért közvetítést, de az amerikaiak nem akartak egyezkedni. Áprilisban az USA blokád alá vette a kubai kikötőket, júniusban már az első szárazföldi akció is megtörtént. Ekkor vált világossá, hogy az Egyesült Államok Kubát érdekszférája alá akarta vonni. Augusztus 11-én megszűnt a hadiállapot Spanyolország és USA között, és megkezdték a béketárgyalásokat, ahol a kubaiak nem voltak jelen.

1898. december 10-én Párizsban aláírták a békeszerződést. A francia fővárosban a kubaiak képviselőit nem hívták meg. A békeszerződésben leírtak értelmében 1899-től Kuba és Puerto Rico kormányzósága az USA-ra szállt. Spanyolország elvesztette utolsó Latin-Amerikai gyarmatát is (4. ábra).

4. ábra

2.2. Dél-Amerika

1809-ben Napóleon, hatalomra jutása után, kifejezte készségét a gyarmatok függetlensége érdekében. A Latin-Amerikai területek azonban hűek maradtak VII. Ferdinándhoz és elutasították a franciák fennhatóságát. A felvilágosult kreolok spanyol mintára juntákat alakítottak, a gyarmatok saját kezükbe vették a sorsukat.

1809 júliusában La Plazban függetlenségi megmozdulások voltak. A védelmi junta a nép nevében lépett fel. Ez a lázadás rövid életű volt, hamar véget ért. 1809 augusztusában Quito városában tört ki felkelés, melyet a spanyolok hamar levertek. 1810-ben Bogotában, Caracasban és Santiago del Chilében juntát alakítottak az autonóm kormány hívei.

Buenos Airesben a felkelők titkos társaságokban tömörültek, melyek előkészítették a felkelést. A lázadás élére Cornelio Saavedra állt, aki 1810 májusába robbantotta ki a forradalmat. Ez idő alatt új kormány alakult a városban, melynek fontos szerepe lett az eseményekben. A fegyveres háború a spanyol uralom végét vetítette előre.

1810. április 18-19-án Caracasban is juntát alakítottak Simón Bolívar vezetésével. Ezt a felkelést az angolok is támogatták, és visszahívták az ország egyik száműzetésben élő vezetőjét, Mirandát. Újdonság, hogy a helyi érsek vezetésével ellenforradalmat szerveztek a spanyol uralom mellett. A junta azt határozta meg, hogy Venezuelának szövetségi köztársaság lesz az államformája, és 1811. július 5-én kinyilvánította a függetlenséget, mellyel elkezdődött a spanyolok elleni harc.

2.2.1. Bolívar harca Nagy – Kolumbiáért

A Cortes⁴ által kidolgozott 1810-es és 1812-es cadízi alkotmány nem változtatta meg az anyaország és a gyarmatok viszonyát. A Cortes folyamatosan küldte a katonai utánpótlást a spanyolok két fő támaszpontjára Kubába és Peruba. Új-Granada az Andok hegyvonulata mentén helyezkedett el, mely megnehezítette a partizánakciókat. 1812. március 26-án Venezuelában

---

⁴ parlament

földrengés tört ki és a spanyolelles városok központjai elpusztultak. A Simon Bolívar által vezetett csapatok nem bírtak az ibériai hadsereggel, ezért a hadvezér több katonája is kilépett a csapatból. Miranda ezt látva tárgyalásokat kezdett a spanyolok hadvezérével és szabad elvonulás mellett kapitulált. Ezt az egyezményt megsértették az anyaországi katonák, Mirandát kiadták a spanyoloknak, aki később a fogságban meg is halt.

Az első köztársaság bukása után, Bolívar Kolumbiába tette át működését. Olyan állam létrehozását szerette volna megvalósítani, ami a volt spanyol gyarmatokat magába foglalta Peruiig. A Nagy – Kolumbia terv csupán terv volt, mivel a kolumbiai függetlenségi mozgalom maga is válságba került. Bogotában a Kormányzó Junta liberális szellemben alakult meg 1810 júniusában, Cartagena városa 1811-ben saját függetlenségét deklarálta. A tartományok egyenlőtlenül fejlődtek, gazdasági kapcsolataik fellazultak. Az egyes országrészek a vezető szerepért versengtek, ezáltal széthúzást lehetett megfigyelni az országban. 1812-ben pénzügyi nehézségek is adódtak.

1813-ban Bogota lett a független Cundinamarca Köztársaság fővárosa. Vezetője Antonio Nariño lett, akinek a spanyolok elleni védekezést kellett megszerveznie. A kolumbiai függetlenségi mozgalmat kihasználva, Bolívar Venezuela felszabadítására indult.

1813-ra a cartagénai csapatok a spanyolt hadsereg legyőzése után egészen Caracasig jutottak. Itt Bolívar „halálíg szóló” harcot hirdetett, de nem érte el azt a támogatottságot, amit ő várt. A tömegek érdektelenségével magyarázta a második köztársaság bukását, majd 1814-be Cartagénába menekült.

1814-ben VII. Ferdinánd visszafoglalta trónját, így a felszabaduló csapatokat a gyarmatokra tudta küldeni, hogy rendezze a kialakult helyzetet.

Bolívar Új-Granada tartomány egyesítésén fáradozott, hogy együttesen jobban fel tudjanak lépni Spanyolország ellen. Legfőképpen Bogota és Cartagena összefogását sürgette. Miután Bolívert kinevezték a hadsereg főparancsnokává, sikerült Bogotával a szövetségi kormány főségét elismertetni.

1815-ben a spanyolok kiszorították Bolívarékat Cartagena alól, azért a főparancsnok Jamaicába menekült. A hadvezérnek ebben az évben sem sikerül létrehoznia a Nagy Kolumbia Államszövetséget.

A venezuelai tapasztalatokat levonva rájöttek, hogy sikereket a spanyolok ellen csupán akkor tudnak elérni, ha engedményeket adnak a tömegnek. Haiti elnöke is csupán azzal a feltétellel ajánlotta fel a segítségét, ha a rabszolgákat felszabadítják.

A napóleoni háborúk végeztével a spanyol nyomás egyre erősödött a gyarmatokon. Az Ibériai-félszigeten felszabadult csapatokat a madridi kormányzat Dél-Amerikába tudta irányítani. A Szent Szövetség Spanyolországot támogatta.

1816-ban Bogota elesett, mely hatására Bolívar elindította hadjáratát Venezuela felszabadítására, melyben a felszabadított rabszolgák is részt vettek. Haiti segítségével partra szállt Barcelonában, majd Angosturába ment. Anglia több ezer zsoldost küldött a felszabadító hadsereg segítségére.

Az orenocói hadjárat új fordulatot vett. 1819 elején kikiáltották a harmadik Venezuelai Köztársaságot és Bolívar választották meg elnök-diktátornak. Az államfő Kolumbiába indult, hogy a spanyolok kiűzése után létrehozza a szomszédos államok szövetségét.

Az évtized végén a spanyolok nem tudtak több katonát küldeni a gyarmatokra, mert 1820-ban a hadtestek felláztak Amerikába küldésük miatt. Spanyolországban ezután bontakozott ki a liberálisok mozgalma az abszolutizmus ellen.

1819-ben Bolívar Bogota közelében újabb győzelmeket aratott. Ebben az évben Új-Granadát köztársasággá nyilvánították, majd Venezuela és Kolumbia szövetségéből megalakult Nagy-Kolumbia.

1820-ban a spanyol főparancsnok fegyverszünetet kért, majd 1821. június 24-én a carrabobói csata elvesztése után az utolsó spanyol is elhagyta az országot és Venezuela felszabadult. Bolívar Antonio José de Sukrét küldte

Quitóba Ecuador felszabadítására, majd az ország csatlakozik Nagy-Kolumbiához (5. ábra).

5. ábra

2.2.2.A La Platán és az Andokban létrejött független államok

Az 1810-es Buenos Aires- i májusi forradalom nem csupán a spanyolok elleni antipátiát hozta a felszínre, hanem a belső viszályok is előtérbe kerültek. Córdoba tartományban ellenforradalmat kellett levérni, a partvidéki területek kereskedői a spanyol uralom ellen lázadtak fel, hogy megtarthassák a kiváltságos gazdasági helyzetüket.

A forradalom élére Moreno és Castelli állt, akik felszámolták az ellenforradalmárokat. Castelli az Altiplano irányába vezetett csatákat, ahol gyors sikereket ért el, a spanyol csapatok főbb vezetőit halállal büntette. Az itteni kreolok Castelliben az ellenséget látták. A forradalmi vezérek ettől függetlenül a határrendezést sürgették.

A konzervatív irányzat győzelme a hadsereg lazulását eredményezte és a Castelli távozása utáni fosztogatások ellen Potosí népe fellázadt. Felső-Peru elveszett az argentin forradalom számára. A perui nép gyűlölete egyre nőtt az argentinok ellen.

Buenos Airesben Cornelio Saavedrétől a triumvirátus vette át a hatalmat. 1812-ben a rabszolgák behozatalának tilalma mellett döntöttek. Belgrano, az argentin csapatok egyik tisztje, Tucumónnál győzelmet aratott a spanyolok felett, mely a további sikerek kiinduló pontja volt. A harcok egyik vezető tisztje José de San Martí lett. A katonatiszt Spanyolországban kapta kiképzését és hamar bekapcsolódott a gyarmatokat felszabadító páholyok munkájába.

1813-ban a második triumvirátus lép hatalomra, mely Alkotmányozó Gyűlést hívott össze. A La Plata Egyesült Tartományai detronalizálta VII. Ferdinándot, mely a teljes függetlenséget jelentette. Az egységes kormánynak a céljai közé tartozott a rabszolgaság megszüntetése. Buenos Airesben a legtöbb törvény csupán papíron maradt.

1813-ban pénzügyi és katonai válság nehezítette a függetlenségi harcok kimenetelét. Belgranonak a bolíviai fennsíkon sikerült előrehaladnia, de Villacapujónál vereséget szenvedett, ezért kivonult Felső-Peruból.

A hadvezér kivonulása után a bolíviai kreolok és meszticek ellenállásba kezdtek a gyarmatosítókkal szemben. A republiqueták (kis köztársaságok) fegyveres osztagok voltak, akiket az indiánok is támogatták. Vezetőiket legtöbbször személyes bosszú hajtotta.

Uruguayban a népi ellenállás fontos szerepet játszott a függetlenség kivívásában. 1811-ban José Gervasio Artigas állt a függetlenségi harcok élére. Az uruguayiak mind a spanyol király, mind a brazil-angol beavatkozás ellen védekezni kényszerültek. A brazil veszély miatt az argentínok elismerték Uruguay függetlenségét. Az 1816 és 1821 közötti háború elvesztése után Uruguay Brazíliához került. Artigas Paraguayba menekült. 1825 és 1828 között kitört az argentin-brazil háború, mely az ország sorsát eldöntötte. Uruguayi patrióták Buenos Aireshez fordultak segítségért, majd angol segítséggel 1828-ban befejeződött a háború, Uruguay elnyerte függetlenségét, melyet a harcoló felek is elismertek.

Chilében erős volt a királyi autonómiát követelők pártja. A köztársaság érzelmű katonák bázisa gyenge volt. 1811. december 2-án José Miguel Carrera berekesztette a kongresszust és Chile diktátorának kiáltotta ki magát. A rabszolgaságot fel kívánta szabadítani és reformokkal új alapokra helyezte a társadalmat. O'Higgins 1813-tól átvette a hadsereg vezetését. A belső politikai zavarok nem kedveztek a spanyolelleses háborúnak. 1814-ben Rancaguánál súlyos vereséget szenvedtek a chilei csapatok, a vezetők Argentínába menekülnek. San Martín ekkor hadjáratot vezetett, 1817. február 12-én Chacabucoban a spanyol és lázadó hadsereg döntő ütközetben találkozott. A hispániai hadsereg vereséget szenvedett, mely az abszolutista restauráció végét jelentette. 1818-ban a hazafiak bevonultak Santiagóba, kormányzó juntát alakítottak és kikiáltották a függetlenséget.

A májusi forradalom végén Belgrano Paraguayba vezetett hadjáratot. A spanyol kormányzó eközben Buenos Aires ellen hangolta a lakosságot. A paraguayi csapatok vereséget mértek Belgrano hadseregére. A hazaiak közül Tomás Rodríguez Francia emelkedett ki leginkább. 1811-ben kikiáltották Paraguay függetlenségét, Francia lett az ország tejhatalmú diktátora.

Bolívia és Peru Spanyolország erőssége volt, Lima pedig az expanziós csapatok elosztóhelye. Ecuador felől Bolívar és Sucre, délről Chile irányából pedig San Martín irányította a felszabadító csapatokat. A perui királyi csapatok felszámolása volt a céljuk. Az 1820-as Riego - felkelés során a lakosság az abszolutizmus ellen lázadt fel, mely a spanyolok helyzetét tette bizonytalaná. 1818-ban a chilei függetlenség kinyilvánítása után San Martín Limába vonult, ahol 1821. július 19-én kikiáltották Al-Peru függetlenségét, és San Martín lett ideiglenesen Peru protektora.

Bolívar és Sucre 1823. szeptember 1-én Limába vonultak, mely a háború utolsó szakaszát jelentette. A csapatok katonai vezetője Sucre volt. A spanyolok átmeneti sikerei nyomán, Bolívar Ecuadorba tér vissza, hogy csapatokat szervezzen. 1824. augusztus 6-én Juninn-nál vereséget mért a spanyolokra, ezáltal biztosította Közép-Perut. A venezuelai lovasság lendületével Sucre felmorzsolta az utolsó spanyol csapatokat, az anyaországi csapatok elhagyták az országot.

Miután az ibériai csapatok kivonultak az országból, 1825-ben vita alakult ki Felső-Peru sorsáról. Bolívar nem szerette volna, ha Peruhoz kerüljön, nehogy túlságosan megerősödjön. La Plata Egyesült Tartományok szövetsége ezért úgy döntött, hogy Felső-Peru maga döntsön a sorsáról. Az argentinok nem szóltak bele, mivel a brazilok elleni háborúval voltak elfoglalva. Az ország érdekeit a kreol nagybirtokosság és a bányászréteg képviselte. Hosszas megbeszélés után elhatározták, hogy sem Peruhoz, sem Argentínához nem tartoznak, hanem új országot hoznak létre, amelyet Bolíviának neveztek el felszabadítójuk emlékére. 1825. augusztus 6-án a chuquisacai kongresszuson kikiáltották függetlenségüket, így utolsó dél-amerikai országgént elnyerte szabadságát (6. ábra).

6. ábra

2.3. Észak-Amerika

Spanyolország észak-amerikai területei folyamatosan változtak a XVIII-XIX. században, mivel többször harcoltak az angolokkal, illetve függetlenségük kivívása után az amerikaiakkal is. A mexikói függetlenségi háború is hatással volt a spanyol gyarmati területekre.

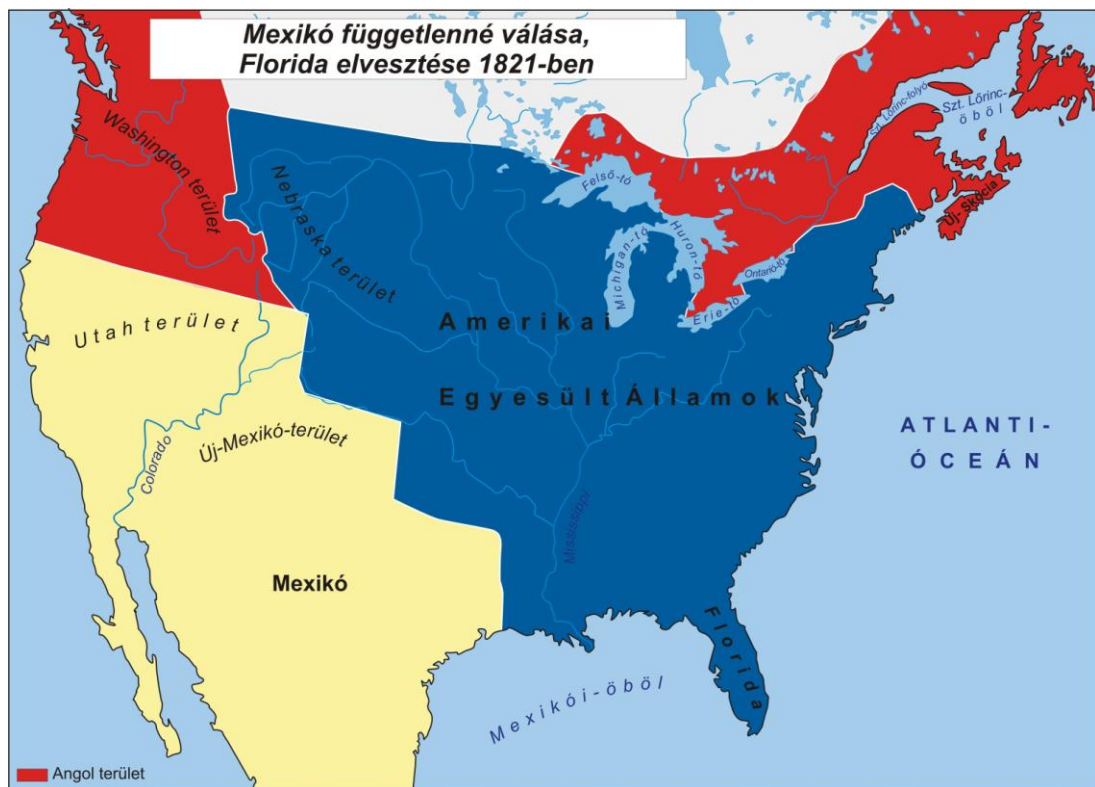

7. ábra

Az osztrák öröklési háború (1739-1748) egyik mellékága a spanyol-angol háború volt, mely hatására az angolok előrenyomultak a Karibi-térségben. 1741-ben a Guatanamói-öböl partján az angolok kolóniát hoztak létre Cumberland néven. Az angol-spanyol hétéves háború célja a kubai főváros elfoglalása volt, melyet 1762. augusztus 12-én sikerült bevenniük, a sziget nyugati fele angol ellenőrzés alá került. Havannát ezután teljesen kifosztották. Habár a sziget nyugati részére kedvező hatással volt 1762-es év, mégsem szerették a briteket, mivel teljesen más nyelvet beszéltek. 1763-as párizsi békében ugyan Kuba szigetét visszakapta a Spanyol Korona, de Floridát

elvesztette. Cserében viszont Louisiana államot kapta meg, illetve jogot, hogy Észak-Amerika nyugati partvidékén gyarmatosítson. Ennek fényében nem mondható eredménytelennek a hétéves háború, „csupán” az Atlanti-óceán egyik fontos kereskedelmi központját veszítette el a Spanyol Korona. Az Amerikai függetlenségi háború végén francia közvetítéssel ismét spanyol uralom alá kerül Florida. 1818-ban azonban az Egyesül Államok végérvényesen uralma alá tudta vonni a félszigetet, melyet szerződéssel hitelesítették.

A mexikói függetlenségi háború során jelentős területeket veszített el a Spanyol Királyság. A mexikói háború 1813 és 1821 között zajlott, melyet az 1821. szeptemberi béke zárt le. Ennek következtében Spanyolország Kaliforniát, Új-Mexikót, Texast, Coloradót, Arizonát elvesztette. Így 1821-re Spanyolország gyarmatai lényegében a közép-amerikai területekre szűkültek le (8. ábra).

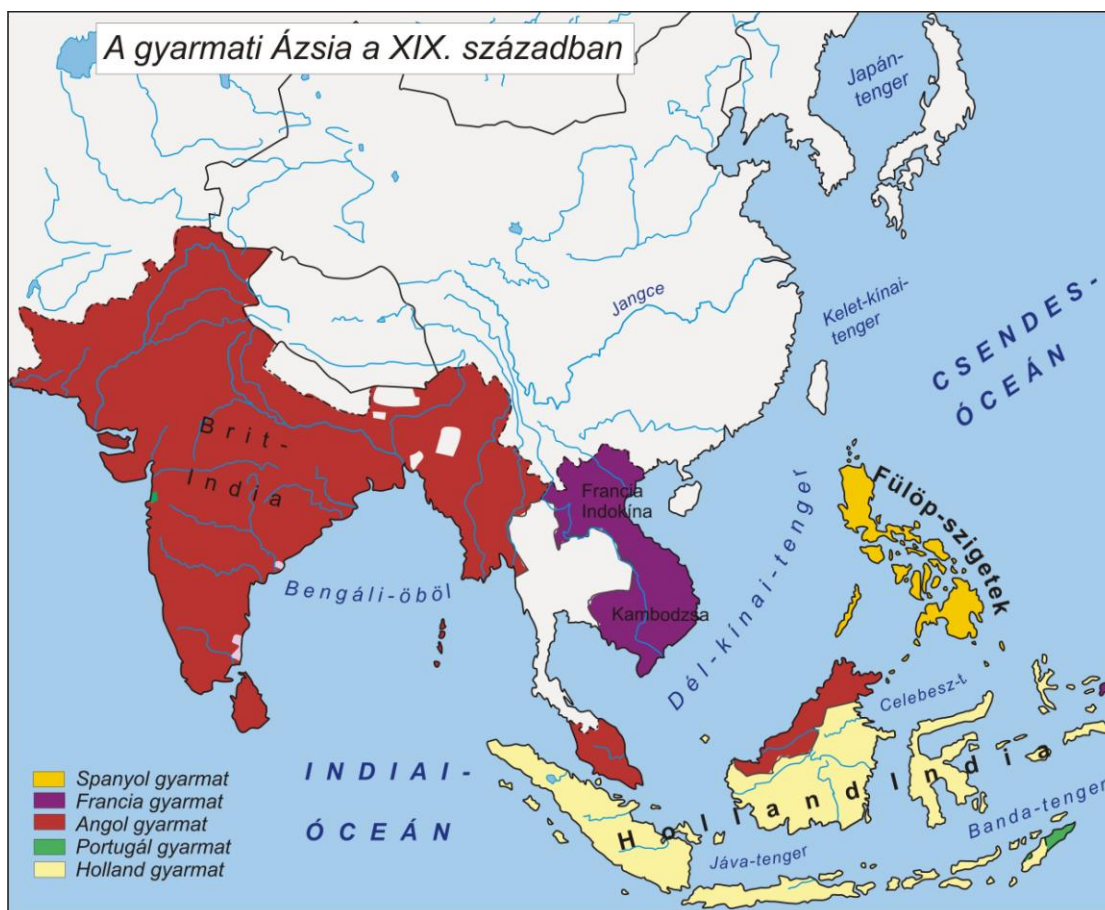

8. ábra

2.4. Fülöp-szigetek, Afrika

A spanyolok az Afrikai kontinensen és Ázsiában kis területet gyarmatosítottak.

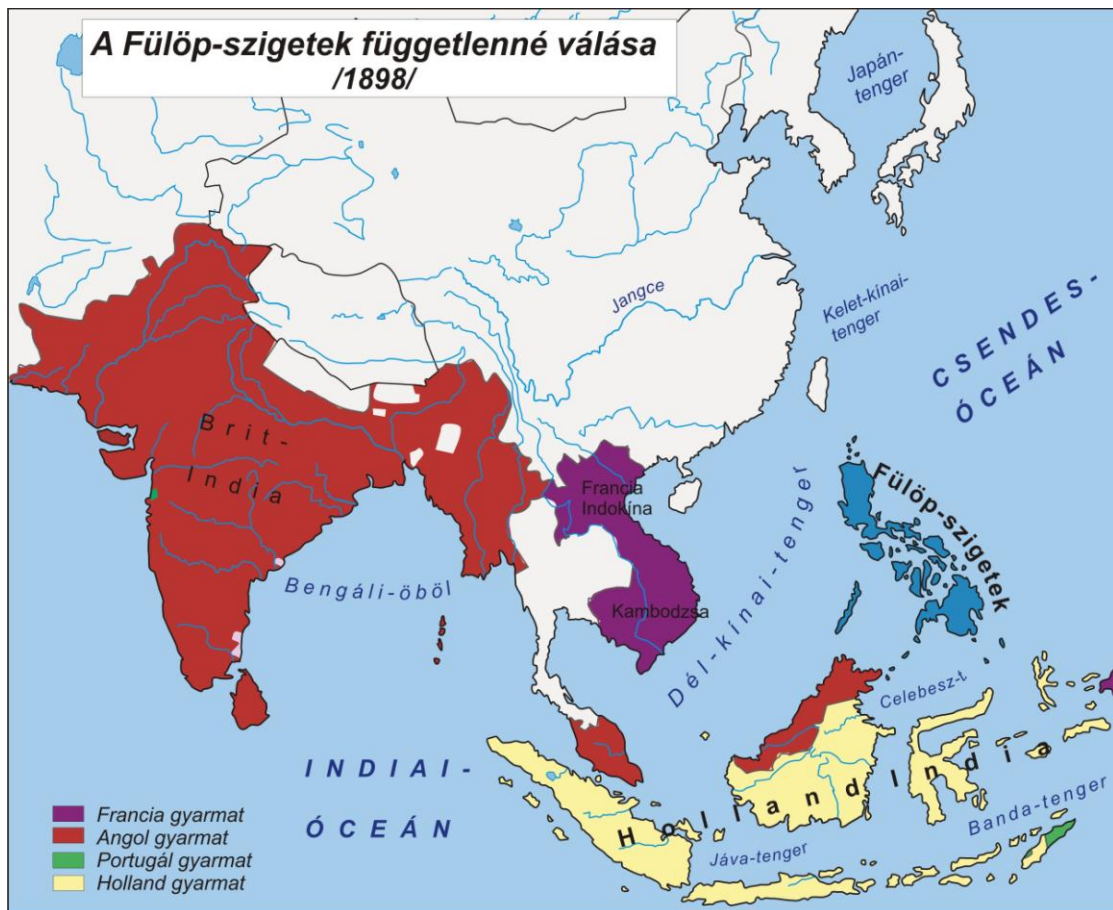
Az ázsiai kontinensen a Fülöp-szigeteket vonta hatalma alá, mely az akkori király, IV. Fülöp nevét viseli (9. ábra).

9. ábra

Az USA Spanyolország elleni háborúja Kelet-Ázsia felé megnyitotta az Észak-Amerikai országnak az utat. A Fülöp-szigetek helyzete sok tekintetben hasonló volt a kubaiakéhoz, mely megkönnyítette az amerikai beavatkozást. A XIX. század második felében a mesztic földesurak és a kereskedők gazdasági és politikai okokból szembeszálltak a madridi kormányzattal. A szerzetesrendek kezükben tartották a földeket, a kereskedelem monopolizálásával gátolták a tőkés rendszer fejlődését. A spanyol uralom ellen az 1870-es években reform mozgalom alakult ki, majd 1892-ben megalakul a radikális Catifunán titkos

szervezet. Ennek a társaságnak a megalakulása nemzeti felkelést eredményezett 1896 és 1898 között. A Balintavac városában közzétett kiáltvány legfontosabb pontja a függetlenség kivívása volt. Primo de Riviera, Fülöp-szigeteki főkormányzó terror hadjárata és reformígérete a helyi vezetőkben ellenérzést idézett elő. Spanyolország nem tudta uralni a helyzetet. A spanyol csapatok kegyetlensége ürügyül szolgált az amerikai beavatkozásra. 1898. május 1-én a Manilai-öbölben az észak-amerikai csapatok megsemmisítő csapást mértek a spanyol csapatokra. A sziget felszabadítását a helyi gerilla csapatok hajtották végre. A sok áldozatot követelő harcok végéhez közeledve az amerikai csapatok 1898 augusztusában elfoglalták Manilát. A filippinek reménykedtek, hogy az 1898. június 12-én kikiáltott függetlenséget az Egyesült Államok elismeri, és elfogadja az alkotmányukat. 1898. decemberi párizsi békeszerződés értelmében a Fülöp-szigetek Kubához és Puerto Ricohoz hasonlóan amerikai fennhatóság alá kerül. Így Spanyolország 1898-ban elveszíti Csendes-óceáni területeit is és csupán a fekete kontinensen marad gyarmata (10. ábra).

10. ábra

Afrika a tordesillas-i szerződés értelmében a portugálok érdekszférájához tartozott. 1774-ben Portugália a Spanyol Királyságnak átadta a Fernando Po szigetet, melyet a britek 1827-ben megszálltak. Az angol-spanyol megegyezés után 1834-ben a megszállók elhagyták a szigetet. A XX. század elején a fekete kontinens legnagyobb része a gyarmattartó országok fennhatósága alá került, köztük Spanyolországna is volt Afrikában területe (11. ábra).

11. ábra

A második világháború után a legtöbb afrikai ország függetlenné vált, csupán Spanyolországnak és Portugáliának volt még 1965-ben is gyarmata. A Marokkótól délre eső Spanyol Szaharában jelentős foszfátkészletet tártak fel,

melyre Marokkó és Mauritánia is igényt tartott. Ezért 1975-ben átengedi a két országnak fele-fele arányban Szahara Nyugati részét (12. ábra).

12. ábra

3. Összefoglalás

A Spanyol Királyság az egyik legnagyobb gyarmatbirodalmat építette ki a XVIII. század végére. A portugálokkal kötött tordesillas-i egyezmény értelmében, Brazília kivételével egész Dél-Amerikát valamint Közép-Amerika legnagyobb részét és Fülöp-szigeteket vette uralma alá. Az Amerikai Egyesült Államok függetlenségi háborúja végén Észak-Amerika nyugati partvidékén is hódított meg területeket, illetve a portugálokkal való egyezmény után afrikai területekkel is bővült a gyarmatbirodalom.

A Spanyol Királyság a XIX. században folyamatosan veszítette el befolyását a világpolitikában. Az 1800-as évek elején a Napóleon elleni harcok meggyengítették az országot, ami később gyarmatai elvesztésének kezdetét jelentette. A harcok mellett a rossz gazdaságpolitika és a gyarmatok kizsákmányolása is elősegítette a tengerentúli területek függetlenségi törekvéseit.

Latin-Amerikában az 1800-as években titkos társaságok alakultak. A nemzeti mozgalmak legfőbb célja az anyaországtól való elszakadás volt. A gyarmatokon 1809 és 1810-ben alakultak meg a forradalmi junták és fellázadtak a spanyolok ellen.

A Közép- és Dél-Amerikai függetlenségi harcokban a kreolok mellett a rabszolgák is fontos szerepet játszottak. A társadalom e rétege a felszabadulás reményében állt a lázadók oldalára. Általánosan megfigyelhető a függetlenségi harcok során, hogy a kezdetekben a spanyolok legyőzték a felkelőket és a felkeléseket kegyetlenül elfojtották. A háború előre haladtával azonban a függetlenségért harcolók csapatai egyre jobban megerősödtek. Az anyaország nem tudott katonai utánpótlást küldeni, ezért a felkelők sorra nyerték a csatákat, és a spanyol csapatok több helyen letették a fegyvert. Az országok egymás után mondták ki függetlenségüket, és szakadtak el a Spanyol Királyságtól.

A függetlenségi harcok viszonylag rövid ideig tartottak, hiszen az érintett országok általánosságban egy évtized alatt elérték az anyaországtól való elszakadást.

A Dél-Amerikai országok és Mexikó 1828-ig kiharcolták a függetlenségüket.

Kubában a függetlenség elnyerése a többi országhoz képest hosszabb ideig tartott. A háború közel harminc éve alatt volt egy másfél évtizedig tartó fegyverszünet. A szigetország elszakadása az anyaországtól abban is különbözik a többi országétól, hogy a harcok utolsó három évében az amerikaiak is hadat viseltek a spanyolok ellen. A meggyengült anyaországi csapatok nem tudták felvenni a harcot velük szemben, így Kuba és Puerto Rico az évszázad végén, 1898-ban kimondta függetlenségét. A két szigetország amerikai protektorátus alá került.

A Spanyol Király a Fülöp-szigeteket ugyanabban az évben veszítette el, mint Kubát és Puerto Ricót. Több hasonlóságot is fel lehet fedezni a két függetlenségi harc között, mivel mindkét helyen amerikai segítséggel vívták ki a szabadságot.

A spanyol gyarmatok közül az afrikai területek nyerték el függetlenségüket legkésőbb, a XX. század második felében. A Latin-Amerikai országokkal és Fülöp-szigetekkel ellentétben ezek a gyarmatok harc nélkül váltak függetlenné. A terület két másik afrikai országhoz, Marokkó és Mauritániához került. Így 1975-ban utolsó gyarmatát elveszítve, felbomlott a spanyol gyarmatbirodalom.

4. A térképkészítés bemutatása

A szakdolgozatomhoz a térképeket a Corel Draw 12-es program segítségével rajzoltam meg. Ezt a grafikus programot egy fél éven keresztül tanultam, és sajátítottam el használatát.

A térképek alapjául a Cartographia kiadó Történelem Világatlaszát használtam. A tanszéki szkener segítségével a térképeket beolvastam, hogy később a Corel Draw segítségével el tudjam készíteni az ábrákat.

A térképek készítésekor, az országok kitöltésekor az adott ábra témájának megfelelően töltöttem ki a poligónokat. Például a XVIII. századi gyarmatbirodalmak témájú térképemen, csak a gyarmattartó országokat és területeiket színesen, a többi országot semleges színnel töltöttem ki.

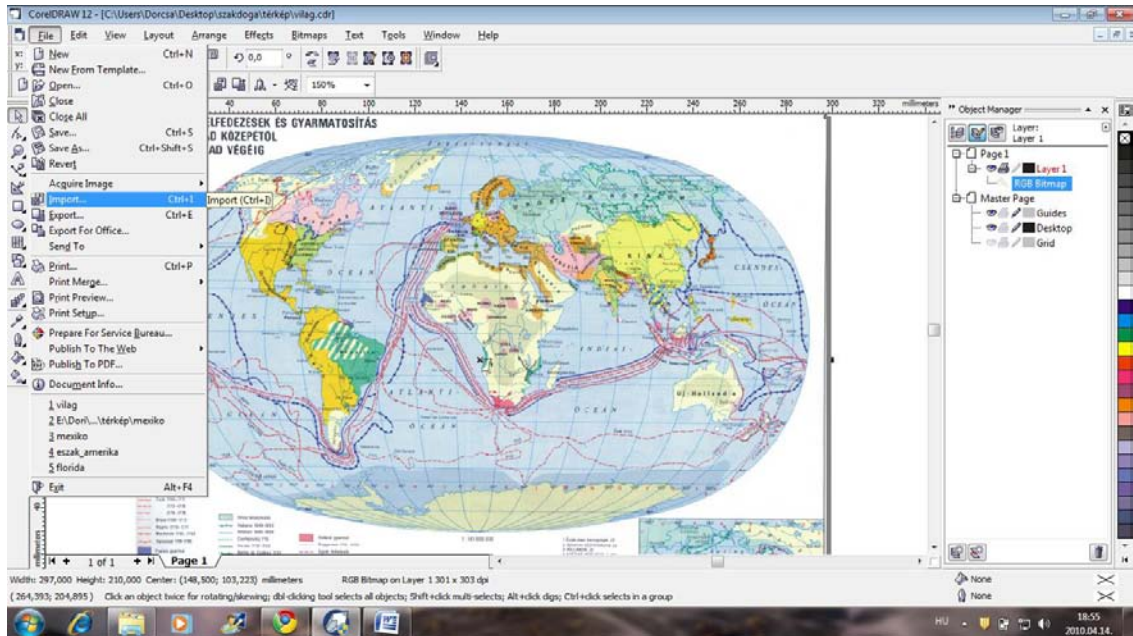
A Közép-Amerikai térképek szerkesztése közben többször is nehézséget okozott az alaptérkép kiválasztása, mivel a kivágatokban hol Mexikó nem volt teljesen ábrázolva, hol pedig a Nyugat Indiai-szigetvilágot nem jelenítette meg a térkép. Egy német atlaszban sikerült olyan kivágot találnom a térségről, melyen az egész területet jól tudtam ábrázolni.

Az észak-amerikai gyarmatok ábrázolásánál nehéz volt Florida helyzetét ábrázolni, mivel a félsziget hol az Amerikai Egyesült Államokhoz tartozott, hol visszakerült Spanyolország gyarmatai közé az 1700-as évek végén. A szakdolgozatomban ezért olyan térképet készítettem, amikor Florida spanyol gyarmat volt a XIX század elején.

Haitit a közép-amerikai térképeken színnel kitöltöttem, habár nem volt spanyol gyarmat. Ezt az országot azért ábrázoltam két térképen is, mert egyik legkorábban függetlenné váló gyarmat volt a térségben, illetve a Dominikai Köztársaság történelmében is fontos szerepet töltött be.

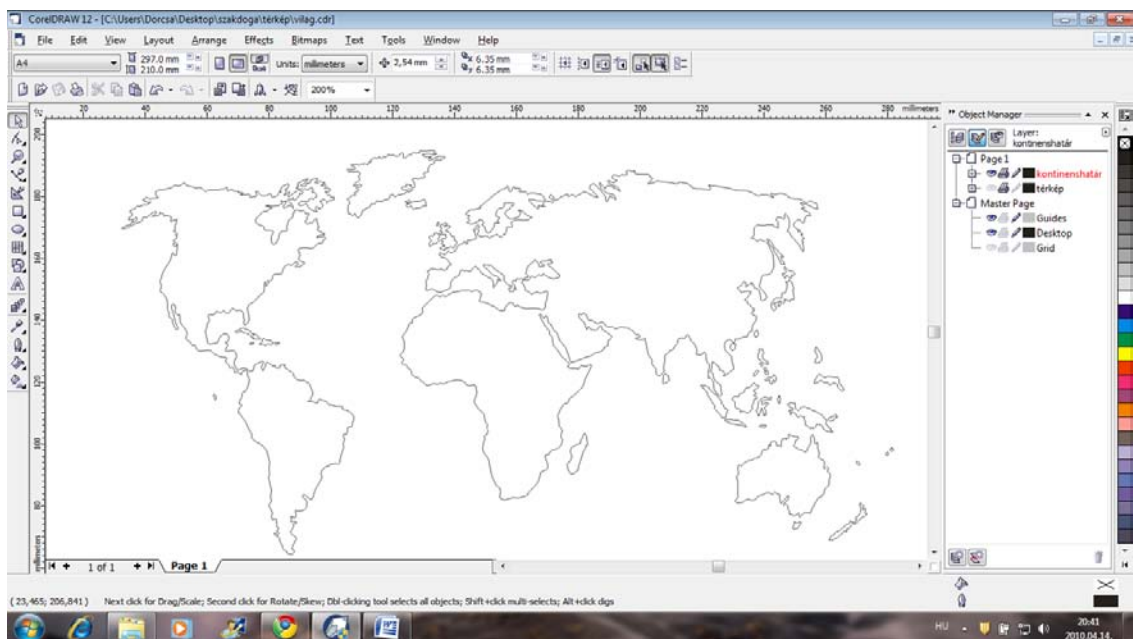
A következőkben a XVIII. századra kialakult gyarmatbirodalmak ábrázolásán keresztül mutatom be a programot.

A Corel Draw megnyitása után a térképet, importáltam a File/import menüpont segítségével (13. ábra). A térkép méretaránya 1:140 000 000, melyen nem változtattam.

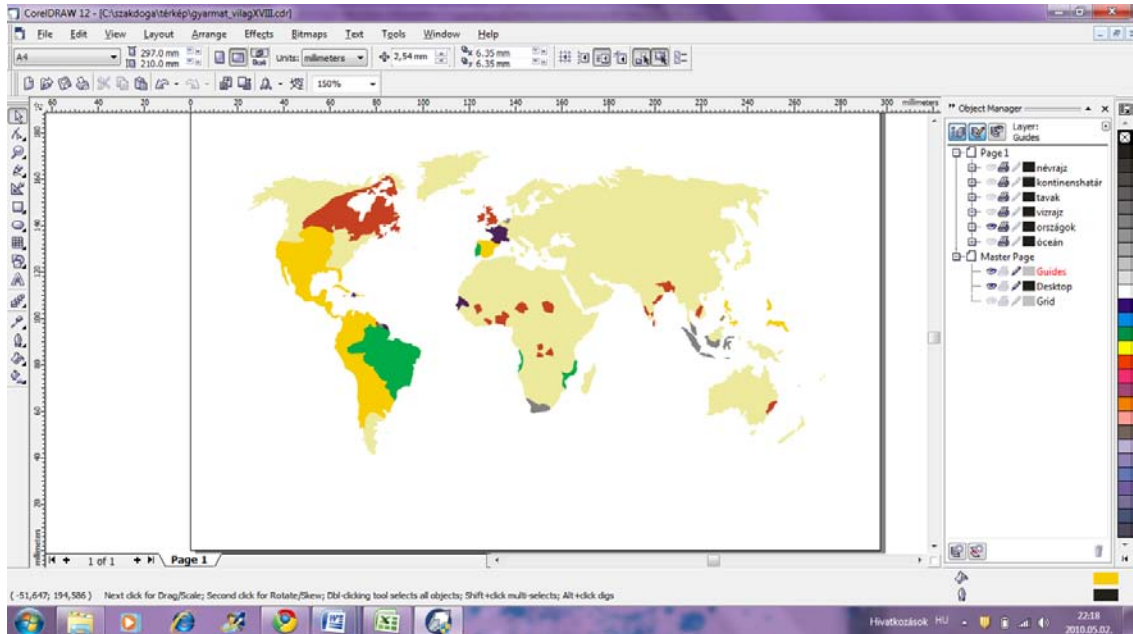
13. ábra

Az első rétegre a kontinensek határvonalát rajzoltam meg Bezier görbe segítségével. A vonalak méretét 0,3 milliméternek választottam (14. ábra).

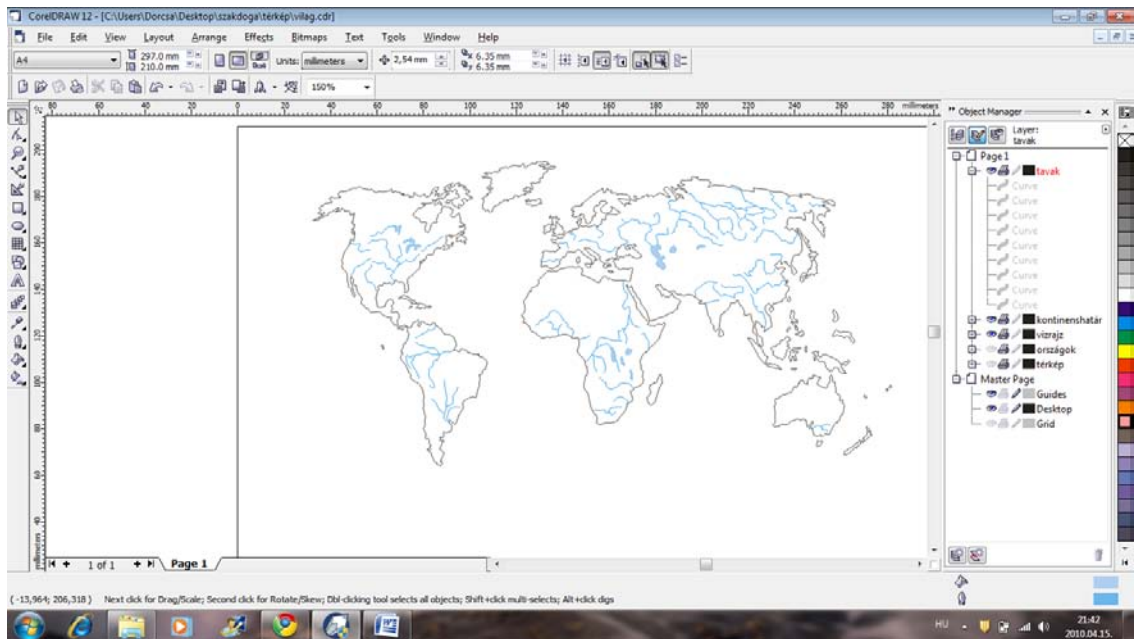
14. ábra

Az kontinensek megrajzolása után egy új réteget hoztam létre, melyen a gyarmatbirodalmakat jelenítem meg. Poligonokat hoztam létre, melyeket különböző színekkel töltöttem ki a gyarmattartó országok szerint (15. ábra). Külön-külön rétegen.

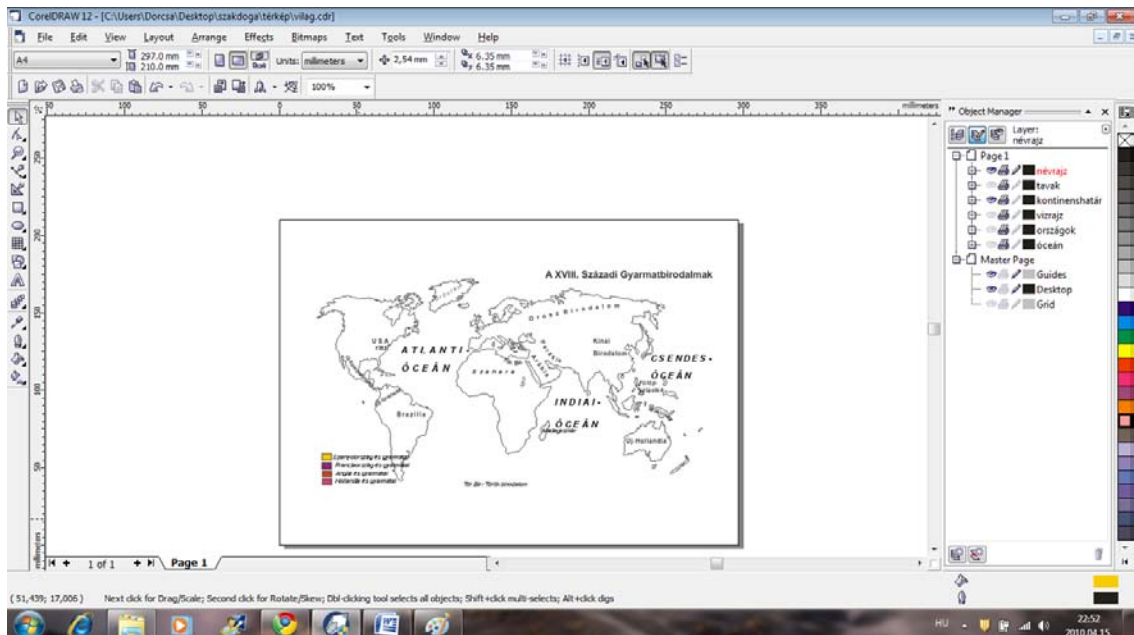
15. ábra

Az országok megrajzolása utána a térkép vízrajzát készítettem el. Az újabb rétegen az eddig ismertetett módon rajzoltam meg. A vízrajzi elemek rajzolása közben a fontosabb tavakat és a folyókat tüntettem fel (16. ábra).

16. ábra

A vízrajz megrajzolása után, a térkép névrajzát készítettem el. A betűtípusnak a szakdolgozatommal megegyezőt választottam, hogy egységes képet mutasson az írott szöveggel. Az óceánok betűinek méretét nagyobbra állítottam. A legfontosabb ország, óceán és tenger neveket írtam meg térképen a zsúfoltság elkerülése miatt. Erre a rétegre írtam a jelkulcsot (17. ábra).

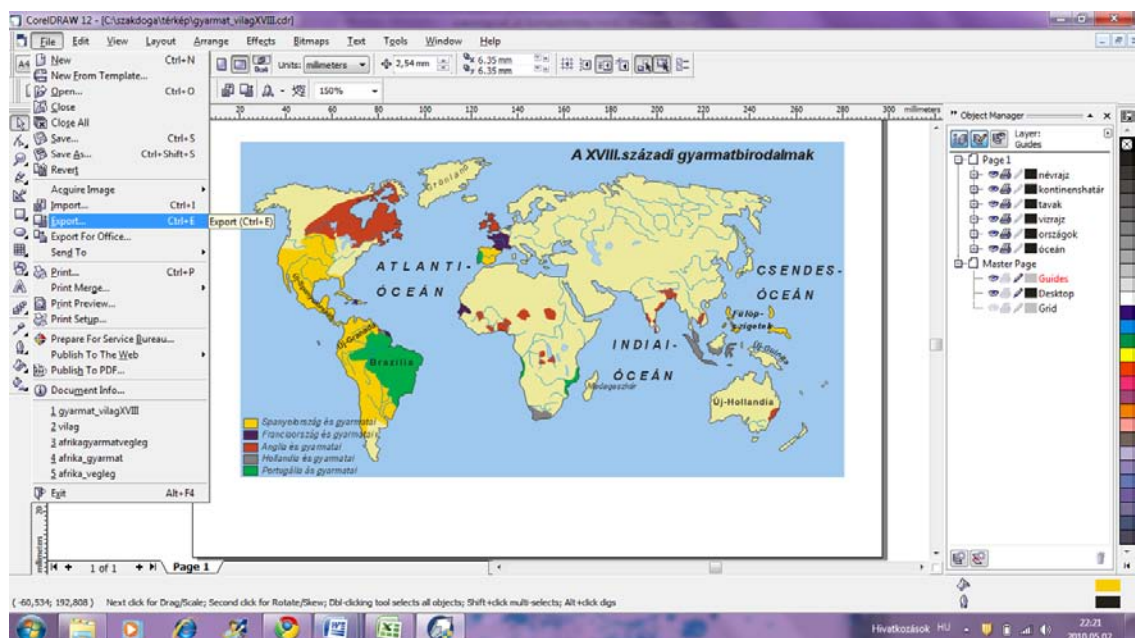
17. ábra

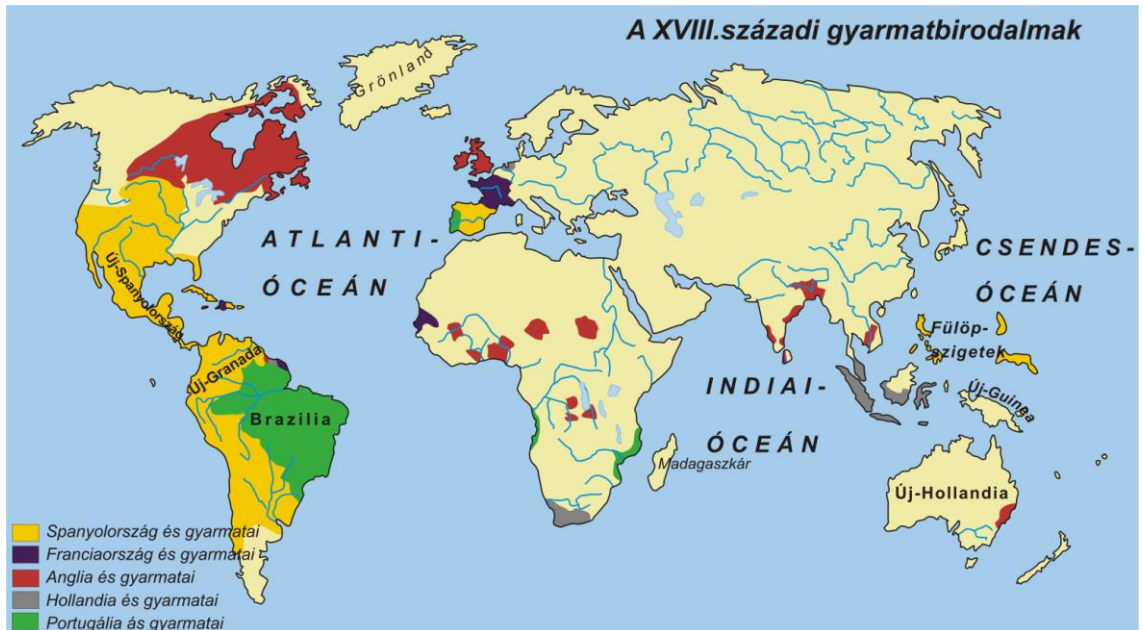
A különböző rétegek létrehozásakor olyan szempontokat vettem figyelembe, hogy mi tartozik egy térképi tartalomba, illetve melyek tartoznak ugyanabba az tematikába. Például az afrikai országok függetlenné válásának térképén két különböző rétegre szerkesztettem az 1922-1945 között, valamint a 1950-1959 között felszabadult országokat. A térképek névrajzánál különböző rétegre kerültek az ország és vízrajzi nevek, mivel ezek különböző térképi elemek, és más színnel jelöltem ezeket. Az országhatárok esetében is különbséget tettem a tematikához tartozó és ahhoz nem tartozó határok között, így ezek is több rétegre kerültek.

A térképek színválasztásakor fontosnak tartottam, hogy térképi elemek közül, azt melyek az összes térképen megjelennek, azokat egyforma színnel jelenítsem meg. Például a folyókat egységesen 100%-os ciánnal rajzoltam meg. A gyarmatbirodalmak megjelenítésénél is hasonló elvet követtem, az spanyol gyarmatokat az összes térképen sárgával ábrázoltam.

Az összes réteg láthatóvá tétele után a file/export menüpont segítségével az elkészült térképet JPG formátumba exportáltam (18. ábra), hogy a szakdolgozatba be tudjam illeszteni (19. ábra).

18. ábra

19. ábra

A többi térképet is ezzel a módszerrel készítettem el, azzal a különbséggel, hogy a beszkenelt térképet kétszeresére nagyítottam a szebb térkép elkészítése érdekében. Így a méretarányuk is megváltozott.

Köszönetnyilvánítás

Szeretném témavezetőmnek, Draskovits Zsuzsannának, megköszönni útmutatását, melyet a dolgozatom írása közben adott.

Továbbá Verebiné Fehér Katalinnak is köszönetet mondok, akitől a térképeket kaptam, valamint hasznos tanácsokkal látott el térképkészítés közben.

Irodalomjegyzék

1. Anderle Ádám: Kuba története, Budapest, 2004, Akkord Kiadó
2. Anderle Ádám: Latin Amerika története, Budapest, 1998, Pannonica Kiadó
3. Anderle Ádám: Spanyolország története, Budapest, 1992, Gondolat Kiadó
4. Anderle Ádám: Vihar a Sierrában, Budapest, 1981, Gondolat Kiadó
5. Atlas zur Gesichte 2, 1982, Gotha, VEB Hermann Haack Geographisch-Kartographische Anstalt
6. Az Egyesült Államok története I., Budapest, 1964, Gondolat kiadó
7. Diercke Weltatlas, 1974, Braunschweig, Westermann
8. J.D. Fage, William Tordoff: Afrika története, Budapest, 2004, Osiris Kiadó
9. Lynn V. Foster: Mexikó története, Szekszárd, 1999, Pannonica Kiadó
10. Salgó László: A gyarmatosítás története Ázsiában, Afrikában és Latin-Amerikában (1789-1918) Budapest, 1971, Tankönyvkiadó
11. Történelmi Világatlasz, Budapest, 2001, Cartographia Kiadó
12. Wittman Tibor: Latin-Amerika története, Budapest, 1978, Gondolat Kiadó

Linkek

- http://hu.wikipedia.org/wiki/Miguel_Hidalgo_y_Costilla (2010-04-05)
- <http://hu.wikipedia.org/wiki/Spanyolország> (2010-04-07)
- <http://hu.wikipedia.org/wiki/Ecuador> (2010-04-07)
- <http://hu.wikipedia.org/wiki/Venezuela> (2010-04-07)
- <http://hu.wikipedia.org/wiki/Kolumbia> (2010-04-07)
- <http://hu.wikipedia.org/wiki/Florida> (2010-04-12)
- <http://www.kislexikon.hu/index.php?f=junta&k=c&btn=+Keres%E9s+&h=c> (2010-04-13)
- <http://www.kislexikon.hu/kreolok.html> (2010-04-13)